

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра цивільного права та процесу

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Сучасні проблеми цивільного права»
обов'язкових компонент
освітньої програми другого рівня вищої освіти

081 Право (правозастосування)

Харків (Вінниця) 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри цивільного права та процесу (протокол від 23.08.2023 № 8)

Розробник:

1. Завідувач кафедри цивільного права та процесу, доктор юрид. наук, професор Жорнокуй Юрій Михайлович.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Зайцев Олексій Леонідович.
2. Професор кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, професор Борисова Валентина Іванівна.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 2 Загальна кількість годин – 60 Кількість тем – 10	08 «Право» 081 «Право» <u>другий</u> <u>(магістерський)</u> (назва СВО)	Навчальний курс <u>1</u> (номер) Семестр <u>1</u> (номер) Вид контролю: <u>екзамен</u> (екзамен, залік)
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
<div style="text-align: center;">денна форма навчання</div> Лекції – <u>10</u> ; (години) Семінарські заняття – <u>10</u> ; (години) Практичні заняття – _____; (години) Лабораторні заняття – _____; (години) Самостійна робота – <u>40</u> ; (години) Індивідуальні завдання: Курсова робота – 1, 1 семестр (кількість; № семестру) Реферати (тощо) – _____ (кількість; № семестру)		<div style="text-align: center;">заочна форма навчання</div> Лекції – <u>4</u> ; (години) Семінарські заняття – <u>4</u> ; (години) Практичні заняття – _____; (години) Лабораторні заняття – _____; (години) Самостійна робота – <u>52</u> ; (години) Індивідуальні завдання: Курсова робота – 1, 1 семестр (кількість; № семестру) Реферати – _____ (кількість; № семестру)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Метою викладання навчальної дисципліни «Сучасні проблеми цивільного права» є формування системи теоретичних знань з проблемних питань цивільного права та придбання практичних навичок вирішення конкретних життєвих ситуацій у сфері цивільних відносин.

Завдання: У процесі вивчення навчальної дисципліни «Сучасні проблеми цивільного права» здобувачі вищої освіти повинні:

- опанувати необхідними теоретичними положеннями, розробленими цивілістичною наукою;
- засвоїти нормативний матеріал, що складає систему цивільного законодавства України;
- ознайомитися з практикою застосування цивільно-правових норм;
- набути вміння та навички застосування цивільно-правових норм, прийняття законних та обґрунтованих рішень, складання окремих правових документів у справах, що виникають з цивільних правовідносин.

Міждисциплінарні зв'язки: теорія держави та права, римське приватне право, цивільне право, корпоративне право, господарське право, сімейне право.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: теоретичні положення, які визначаються робочою навчальною програмою навчальної дисципліни, відповідний нормативно-правовий матеріал та правозастосовну практику;

вміти: тлумачити цивільно-правові норми; давати вірну юридичну кваліфікацію обставинам справи щодо цивільних відносин; визначати форми та способи захисту цивільних прав та інтересів; надавати консультації з проблемних питань цивільного права; складати проекти договорів у сфері цивільних відносин щодо здійснення та захисту цивільних прав та інтересів.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати задачі інноваційного характеру у сфері права	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
	ЗК-2	Здатність проводити дослідження на відповідному рівні
	ЗК-6	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
Спеціальні фахові компетентності (СК)	СК-5	Здатність використовувати сучасні правові доктрини і принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Проблеми цивільного права України. Джерела цивільного права. Цивільне право як наука

Поняття та система українського приватного права. Проблема визначення місця цивільного права в системі права України. Проблема дуалізму приватного права України та співвідношення цивільного права з господарським. Теорії та підходи до визначення предмету цивільного права та його ролі в розмежуванні галузей права. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості. Традиційні та сучасні погляди на функції цивільного права.

Проблематика визначення принципів цивільного права. Загальні положення про здійснення цивільних прав та захист цивільних прав та інтересів. Охоронювані законом інтереси як об'єкти цивільно-правового захисту.

Проблеми визначення джерел цивільного права. Цивільне право та цивільне законодавство. Співвідношення позитивного цивільного права та природного цивільного права. Акти цивільного законодавства, їх система. Співвідношення загального і спеціального законодавства. Аналогія закону і аналогія права. Лібералізація українського вчення про тлумачення норм права: доктрина «добудови» права. Договір як регулятор цивільних відносин. Звичай як регулятор цивільних відносин. Правове значення судової практики та роз'яснень вищих судових інстанцій. Рішення Європейського суду з прав людини у системі джерел цивільного права України.

Предмет науки цивільного права. Методологія цивільного (приватного) права. Значення науки цивільного права. Актуальні проблеми та завдання науки цивільного права.

Тема № 2. Вчення про фізичних осіб як суб'єктів цивільного права

Суб'єкти цивільного права та учасники цивільних правовідносин. Фізична особа – суб'єкт цивільних відносин. Правосуб'єктність фізичної особи. Співвідношення правоздатності та суб'єктивних прав фізичних осіб. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види. Емансипація неповнолітніх. Проблема індивідуалізації фізичної особи (фізіологічні та соціальні індивідуалізуючі ознаки).

Фізична особа-підприємець. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності.

Тема № 3. Вчення про юридичні особи.

Проблематика конструкції «юридичної особи». Ознаки юридичної особи. Цивільна правосуб'єктність юридичної особи. Проблема систематизації юридичних осіб. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права. Правова природа установчих документів юридичної особи.

Публічно-правові утворення як учасники цивільних відносин. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних правовідносин. Цивільна правосуб'єктність держави.

Тема № 4. Об'єкти цивільних прав. Правочини

Поняття об'єкту цивільних прав та об'єкту цивільних правовідносин. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав. Проблемні питання окремих об'єктів цивільних прав.

Гносеологія поняття та ознаки правочину. Проблеми класифікації правочинів та її співвідношення з класифікацією зобов'язань. Форма правочину та правові наслідки її недодержання. Електронні правочини.

Недійсність правочину: поняття, правова природа. Оспорювані та нікчемні правочини. Підстави визнання нікчемного правочину дійсним (конвалідації правочину). Загальні та особливі правові наслідки недійсності правочину. Реституція у цивільному праві.

Тема № 5. Строки у цивільному праві

Поняття та правова природа строків у цивільному праві. Проблемні питання визначення та обчислення строків у цивільному праві. Проблемні питання застосування позовної давності у цивільному праві.

Тема № 6. Представництво у цивільному праві.

Поняття та види представництва у цивільному праві. Представництво прав та інтересів юридичної особи: проблемні питання. Розмежування дій представника від дій інших осіб у цивільному праві.

Тема № 7. Вчення про особисті немайнові права

Сучасні теорії визначення поняття та видів особистих немайнових прав. Особисті немайнові права юридичної особи.

Захист порушених особистих немайнових прав фізичної особи. Проблемні питання захисту прав на повагу до честі та гідності фізичної особи, права на недоторканність ділової репутації юридичної особи. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи. Проблемні питання компенсації моральної шкоди юридичній особі. Компенсація моральної шкоди юридичній особі у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема № 8. Концептуальні положення про речове право

Поняття та ознаки речового права. Види та система речових прав. Власність і право на мирне володіння майном відповідно до ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Теоретичні конструкції власності та права власності. Проблематика визначення видів права власності. Довірча власність. Набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором. Набувальна давність як спосіб набуття права власності. Право на житло та право власності на житло. Правові наслідки самочинного будівництва. Право власності на земельну ділянку.

Проблематика захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності. Визнання необґрунтованими активів та їх витребування. Земельний сервітут. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право забудови земельної ділянки (суперфіцій). Особистий сервітут та підстави його припинення.

Тема № 9. Правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної, творчої діяльності

Поняття творчої діяльності та її значення у соціально-економічному розвитку держави. Поняття права інтелектуальної власності та становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Система права інтелектуальної власності. Основні інститути права інтелектуальної власності (фактологічна, реєстраційна система та фактична монополія). Виникнення та розвиток права інтелектуальної власності. Теорії походження права інтелектуальної власності. Співвідношення права власності та права інтелектуальної власності: спільні риси та відмінні ознаки.

Суб'єкти та об'єкти прав інтелектуальної власності. Відмінності об'єкта права власності від результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Доктринальні підходи щодо визначення та змісту права інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності.

Тема № 10. Теоретичні положення про зобов'язання.

Проблема уніфікації зобов'язального права та її детермінізм. Підходи до класифікації зобов'язань. Проблемні питання застосування видів забезпечення виконання зобов'язань. Розмежування завдатку та авансу. Грошові зобов'язання: поняття, правові наслідки порушення. Проценти у цивільному праві та особливості їх стягнення. Правові наслідки порушення зобов'язання.

Теоретичні конструкції цивільно-правової відповідальності. Збитки та неустойка як основні форми цивільно-правової відповідальності. Види неустойки за ЦК України та ГК України. Проблемні питання звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Проблемні питання укладення, виконання, зміни та розірвання договору. Проблемні питання визнання договору неукладеним. Попередній та публічний договори у цивільному праві.

Деліктні зобов'язання. Елементи *corpus delikti civile*. Проблемні питання відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Проблемні питання відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Проблеми цивільного права України. Джерела цивільного права. Цивільне право як наука	6	1	1			4	екзамен
Тема № 2. Вчення про фізичних осіб як суб'єктів цивільного права	6	1	1			4	
Тема № 3. Вчення про юридичні особи	6	1	1			4	
Тема № 4. Об'єкти цивільних прав. Правочини	6	1	1			4	
Тема № 5. Строки у цивільному праві	6	1	1			4	
Тема № 6. Представництво у цивільному праві	6	1	1			4	
Тема № 7. Вчення про особисті немайнові права	6	1	1			4	
Тема № 8. Концептуальні положення про речове право	6	1	1			4	
Тема № 9. Правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної, творчої діяльності	6	1	1			4	
Тема № 10. Теоретичні положення про зобов'язання	6	1	1			4	
Всього за семестр № 2:	60	10	10			40	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Проблеми цивільного права України. Джерела цивільного права. Цивільне право як наука	6	1				5	екзамен
Тема № 2. Вчення про фізичних осіб як суб'єктів цивільного права	6	1				5	
Тема № 3. Вчення про юридичні особи	6	1				5	
Тема № 4. Об'єкти цивільних прав. Правочини	6	1				5	
Тема № 5. Строки у цивільному праві	6		1			5	
Тема № 6. Представництво у цивільному праві	6		1			5	
Тема № 7. Вчення про особисті немайнові права	6					6	
Тема № 8. Концептуальні положення про речове право	6					6	
Тема № 9. Правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної, творчої діяльності	6		1			5	
Тема № 10. Теоретичні положення про зобов'язання	6		1			5	
Всього за семестр № 2:	60	4	4			52	

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни			Література:
	Тема № 1. Проблеми цивільного права України. Джерела цивільного права. Цивільне право як наука		Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та
		Проблема визначення місця цивільного права в системі права України. Проблема дуалізму приватного права України та співвідношення цивільного права з господарським. Цивільне право та цивільне законодавство. Співвідношення позитивного	

	<p>цивільного права та природного цивільного права. Акти цивільного законодавства, їх система. Співвідношення загального і спеціального законодавства. Аналогія закону і аналогія права. Договір як регулятор цивільних відносин. Звичай як регулятор цивільних відносин. Правове значення судової практики та роз'яснень вищих судових інстанцій. Рішення Європейського суду з прав людини у системі джерел цивільного права України. Методологія цивільного (приватного) права. Значення науки цивільного права.</p>	<p>Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 15-97; Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.</p>
	<p>Тема № 2. Вчення про фізичних осіб як суб'єктів цивільного права</p>	<p>Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 98-131; Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.; Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Арттек, 2020. 479 с.</p>
	<p>Тема № 3. Вчення про юридичні особи</p>	<p>Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С.131-165. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка,</p>
	<p>Проблема систематизації юридичних осіб. Правова природа установчих документів юридичної особи. Цивільна правосуб'єктність держави.</p>	

			О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
		Тема № 4. Об'єкти цивільних прав. Правочини	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 166-223. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
		Оборотоздатність об'єктів цивільних прав. Проблемні питання окремих об'єктів цивільних прав. Електронні правочини. Оспорювані та нікчемні правочини. Підстави визнання нікчемного правочину дійсним (конвалідації правочину).	
		Тема № 5. Строки у цивільному праві	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 224-236.; Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
		Проблемні питання визначення та обчислення строків у цивільному праві.	
		Тема № 6. Представництво у цивільному праві	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 237-247; Цивільне право. Загальна
		Розмежування дій представника від дій інших осіб у цивільному праві.	

			частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
		Тема № 7. Вчення про особисті немайнові права	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 248-274; Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
		Проблемні питання захисту прав на повагу до честі та гідності фізичної особи, права на недоторканність ділової репутації юридичної особи. Компенсація моральної шкоди юридичній особі у практиці Європейського суду з прав людини.	
		Тема № 8. Концептуальні положення про речове право	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 275-381; Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.; Харченко Г. Г. Речові права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 432 с.
		Види та система речових прав. Проблематика визначення видів права власності. Довірча власність. Набувальна давність як спосіб набуття права власності. Право на житло та право власності на житло. Право власності на земельну ділянку. Речово-правові способи захисту права власності. Зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право забудови земельної ділянки (суперфіцій).	
		Тема № 9. Правове регулювання відносин у сфері	Сучасні проблеми

	інтелектуальної, творчої діяльності	цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 382-463;
	Поняття творчої діяльності та її значення у соціально-економічному розвитку держави. Система права інтелектуальної власності. Співвідношення права власності та права інтелектуальної власності: спільні риси та відмінні ознаки. Відмінності об'єкта права власності від результатів інтелектуальної, творчої діяльності.	Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
		Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 522 с.
	Тема № 10. Теоретичні положення про зобов'язання	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 464-527;
	Підходи до класифікації зобов'язань. Розмежування завдатку та авансу. Збитки та неустойка як основні форми цивільно-правової відповідальності. Види неустойки за ЦК України та ГК України. Проблемні питання звільнення від цивільно-правової відповідальності. Проблемні питання визнання договору неукладеним. Попередній та публічний договори у цивільному праві. Деліктні зобов'язання. Проблемні питання відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Проблемні питання відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури та суду.	Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420 с

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Загальні положення про здійснення цивільних прав та захист цивільних прав та інтересів.
2. Охоронювані законом інтереси як об'єкти цивільно-правового захисту.
3. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права.
4. Гносеологія поняття та ознаки правочину.
5. Обчислення позовної давності.
6. Законне представництво у приватному праві.
7. Проблемні питання компенсації моральної шкоди юридичній особі.
8. Набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва.
9. Правові наслідки самочинного будівництва.
10. Основні інститути права інтелектуальної власності (фактологічна, реєстраційна система та фактична монополія).
11. Виникнення та розвиток права інтелектуальної власності.
12. Проценти у цивільному праві та особливості їх стягнення.
13. Правові наслідки порушення зобов'язання.

5.1.2. Теми наукових робіт

1. Лібералізація українського вчення про тлумачення норм права: доктрина «добудови» права.
2. Актуальні проблеми та завдання науки цивільного права.
3. Емансипація неповнолітніх.
4. Проблема індивідуалізації фізичної особи.
5. Реституція у цивільному праві.
6. Вимоги, на які позовна давність не поширюється
7. Поняття та види довіреності у цивільному праві
8. Спеціальні способи захисту особистих немайнових прав
9. Визнання необґрунтованими активів та їх витребування.
10. Доктринальні підходи щодо визначення та змісту права інтелектуальної власності.
11. Елементи *corpus delikti civile*.

6. Методи навчання

Під час проведення лекційних занять із навчальної дисципліни «Сучасні проблеми цивільного права» застосовується мультимедійне обладнання. В процесі проведення семінарських занять застосовуються моделювання ситуативних задач, рішення завдань. Проводяться бінарні заняття. Під час закріплення матеріалу на семінарських заняттях складаються проекти правових

документів, а саме – заяв про створення юридичної особи, різні договірні конструкції тощо.

7. Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Поняття та система українського приватного права.
2. Цивільне право в системі права України. Проблема дуалізму приватного права України та співвідношення цивільного права з господарським.
3. Теорії та підходи до визначення предмету цивільного права та його ролі в розмежуванні галузей права.
4. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості.
5. Традиційні та сучасні погляди на функції цивільного права.
6. Проблеми визначення принципів цивільного права.
7. Загальні положення про здійснення цивільних прав та захист цивільних прав та інтересів.
8. Охоронювані законом інтереси як об'єкти цивільно-правового захисту.
9. Проблеми визначення джерел цивільного права. Цивільне право та цивільне законодавство.
10. Аналогія закону і аналогія права. Лібералізація українського вчення про тлумачення норм права: доктрина «добудови» права.
11. Договір як регулятор цивільних відносин. Звичай як регулятор цивільних відносин.
12. Правове значення судової практики та роз'яснень вищих судових інстанцій. Рішення Європейського суду з прав людини у системі джерел цивільного права України.
13. Предмет науки цивільного права. Методологія цивільного (приватного) права.
14. Значення науки цивільного права. Актуальні проблеми та завдання науки цивільного права
15. Суб'єкти цивільного права та учасники цивільних правовідносин.
16. Фізична особа – суб'єкт цивільних відносин.
17. Правосуб'єктність фізичної особи. Співвідношення правоздатності та суб'єктивних прав фізичних осіб.
18. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види.
19. Емансипація неповнолітніх. Окремі проблемні аспекти цивільної дієздатності неповнолітніх.
20. Проблема індивідуалізації фізичної особи.
21. Фізична особа – підприємець. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності.
22. Проблематика конструкції «юридичної особи». Теорії юридичної особи.
23. Ознаки юридичної особи. Цивільна правосуб'єктність юридичної

особи.

24. Проблема систематизації юридичних осіб. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права.

25. Правова природа установчих документів юридичної особи.

26. Публічно-правові утворення як учасники цивільних відносин. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних правовідносин. Цивільна правосуб'єктність держави.

27. Поняття об'єкта цивільних прав та об'єкта цивільних правовідносин. Обороздатність об'єктів цивільних прав.

28. Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.

29. Гносеологія поняття та ознаки правочину. Проблеми класифікації правочинів та її співвідношення з класифікацією зобов'язань.

30. Форма правочину та правові наслідки її недодержання. Електронні правочини.

31. Недійсність правочину: поняття, ознаки. Правова природа недійсного правочину. Нікчемні та оспорювані правочини.

32. Підстави визнання нікчемного правочину дійсним (конвалідації правочину).

33. Загальні та особливі правові наслідки недійсності правочину. Реституція у цивільному праві.

34. Поняття та правова природа строків у цивільному праві. Проблемні питання визначення та обчислення строків у цивільному праві.

35. Проблемні питання застосування позовної давності в цивільному праві.

36. Поняття та види представництва в цивільному праві. Відмежування дій представника від дій інших осіб у цивільному праві.

37. Представництво прав та інтересів юридичної особи: проблемні питання.

38. Проблема визначення місця особистих немайнових прав в системі права.

39. Проблематика визнання за юридичною особою особистих немайнових прав.

40. Захист порушених особистих немайнових прав. Відшкодування (компенсація) моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав.

41. Проблемні питання захисту прав на повагу до честі та гідності фізичної особи, права на недоторканність ділової репутації фізичної та юридичної особи.

42. Проблемні питання компенсації моральної шкоди юридичній особі. Компенсація моральної шкоди юридичній особі в практиці Європейського суду з прав людини.

43. Поняття та ознаки речового права. Види та система речових прав.

44. Власність і право на мирне володіння майном відповідно до статті 1 Першого Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

45. Теоретичні конструкції власності та права власності. Проблематика визначення видів права власності. Довірча власність.
46. Набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва.
47. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором. Набувальна давність як спосіб набуття права власності.
48. Право на житло та право власності на житло. Правові наслідки самочинного будівництва. Право власності на земельну ділянку.
49. Проблематика захисту права власності.
50. Речово-правові способи захисту права власності.
51. Зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності.
52. Визнання необґрунтованими активів та їх витребування.
53. Земельний сервітут. Особистий сервітут та підстави його припинення.
54. Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право забудови земельної ділянки (суперфіцій).
55. Поняття права інтелектуальної власності та становлення системи правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності.
56. Система права інтелектуальної власності. Основні інститути права інтелектуальної власності (фактологічна, реєстраційна система та фактична монополія).
57. Теорії походження права інтелектуальної власності.
58. Співвідношення права власності та права інтелектуальної власності: спільні риси та відмінні ознаки.
59. Суб'єкти права інтелектуальної власності.
60. Об'єкти права інтелектуальної власності.
61. Доктринальні підходи щодо визначення змісту права інтелектуальної власності. Особисті немайнові права та майнові права на об'єкти права інтелектуальної власності.
62. Проблема уніфікації зобов'язального права та її детермінізм.
63. Класифікація зобов'язань: проблематика доктринальних підходів.
64. Проблемні питання застосування видів забезпечення виконання зобов'язань. Розмежування завдатку та авансу.
65. Грошові зобов'язання: поняття, правові наслідки порушення. Проценти у цивільному праві та особливості їх стягнення.
66. Правові наслідки порушення зобов'язань.
67. Теоретичні конструкції цивільно-правової відповідальності.
68. Збитки та неустойка як основні форми цивільно-правової відповідальності.
69. Проблемні питання звільнення від цивільно-правової відповідальності.
70. Проблемні питання укладення, виконання, зміни та розірвання договору.
71. Проблемні питання визнання договору неукладеним.
72. Попередній та публічний договори у цивільному праві.
73. Деліктні зобов'язання. Елементи *corpus delikti civile*.

74. Проблемні питання відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

75. Проблемні питання відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути екзамени (комплексні екзамени); тести; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт 10.

$$\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} = \left(\left(\text{Результат навчальних занять за семестр} + \text{Результат самостійної роботи за семестр} \right) / 2 \right) * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки

результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \frac{\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)}}{\text{Кількість балів за підсумковим контролем}}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\frac{\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни}}{\text{Підсумкові бали за поточний семестр} + \text{Підсумкові бали за попередній семестр}} : 2$$

Робота під час навчальних занять	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок. Незадовільна оцінка на семінарському занятті відпрацьовується здобувачем вищої освіти усно	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи, виконати практичне завдання, підготувати проект документу, зокрема, заповіту, заяви про прийняття спадщини, заяви про відмову від прийняття спадщини тощо	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

Пропуск семінарських занять має бути завчасно відпрацьований до часу проведення екзамену. Пропуски семінарських занять відпрацьовуються викладачу усно.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS				
Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
			Оцінка	Пояснення
12	97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
11	94-96			
10	90-93			
9	85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимальною, робота з двома-трьома незначними помилками
8	80-84			
7	75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний ЦІЛКОМ, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
6	70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним
5	65-69			

				матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
4	60-64		Е	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи несформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
3	40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1-20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
5. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 року № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
7. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22 листопада 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>
9. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18 листопада 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text>
10. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
11. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р. № 266/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах : Закон України від 10 листопада 1994 р. №240. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/94-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Про затвердження Положення про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду»: наказ Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України та Міністерства фінансів України від 4 березня 1996 р. № 6/5/3/41. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96>
14. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Крисицької. Харків : Право, 2017. 808 с.

15. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
16. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420 с.
17. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення/ за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Колісник А. А., 2010. 320 с.
18. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєва. Харків: ФО-П Колісник А. А., 2010. 768 с.
19. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 5: Право власності та інші речові права / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2011. 624 с.
20. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 6: Право інтелектуальної власності / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2011. 592 с.
21. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 7: Загальні положення про зобов'язання та договір / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2012. 736 с.

Додаткова

1. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
2. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта. 2017. 494 с.
3. Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні : монографія / за заг. ред. А. Б. Гриняка, О. О. Кота, М. Д. Пленюк. Київ : НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 488 с.
4. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.

5. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Ліра-К, 2014. 628 с.
6. Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин : монографія. Харків : Право. 2017. 392 с.
7. Погребняк В. Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних цивільних прав : проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Алерта, 2020. 640 с.
8. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового регулювання: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2016. 356 с.
9. Проблеми правової відповідальності: монографія / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 348 с.
10. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Артєк, 2020. 479 с.
11. Синегубов О. В. Здійснення особистих немайнових прав малолітніх та неповнолітніх осіб: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 528 с.
12. Сліпченко С. О. Особості немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів: монографія. Харків: Діса плюс, 2013. 552 с.
13. Харченко Г. Г. Речові права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 432 с.
14. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 8: Договори про передачу майна у власність та користування / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2013. 672 с.
15. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 10: Кредитні та розрахункові зобов'язання. Договір комерційної концесії. Договір про спільну діяльність / І. В. Спасибо-Фатєєва, В. І. Крат, О. П. Печений та ін.; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Право, 2015. 496 с.
16. Цюра В. В. Теоретичні питання інституту представництва в цивільному праві України: монографія. Київ: ФОП Мельник А. А., 2016. 492 с.
17. Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 522 с.
18. Аналіз судової практики з розгляду цивільних справ про захист прав споживачів (2009-2012 pp.). URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/B714BFACD5463C0DC2257B4B002E5416>
19. Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 грудня 2013 р. №14. URL: http://vgsu.arbitr.gov.ua/files/pages/ppVGSU_17122013_014.pdf

20. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211. URL: <http://vgsu.arbitr.gov.ua/news/group/6/14>

21. Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 р. № 5. URL: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_za_2012_rik.html.

22. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 р. №13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08#Text>

23. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4 (із змінами). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/v0004700-95>

24. Про судову практику про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 р. № 1. URL: <http://www.scourt.gov.ua/>

25. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9 URL: <http://www.rada.gov.ua>.

26. Про узагальнення судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, у 2010-2011 роках: постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 р. № 2. URL: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_za_2012_rik.html

27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень пунктів 22, 23 статті 1, статті 11, частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг) від 10 листопада 2011 р. № 15-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-11#Text>

28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») від 9 липня 1998 року № 12-рп/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98#Text>

29. Аналіз практики застосування ст. 625 Цивільного кодексу України в цивільному судочинстві. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/B714BFACD5463C0DC2257B4B002E5416>

30. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31

березня 1995 р. № 4 (із змінами). URL:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/v0004700-95>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт. URL:
<http://www.rada.gov.ua>
2. Верховний Суд: Офіційний веб-сайт URL:
<https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
3. Міністерство юстиції України: Офіційний веб-сайт URL:
<http://www.minjust.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Офіційний веб-сайт URL: <http://www.nbuv.gov.ua>